

O/

Matteo Maria Boiardo: Orlando innamorato

(první část vydána tiskem 1483)

[Narodil se roku 1441 na hradě Scandiano, poblíž dnešního Reggio Emilia, který patřil jeho dědovi. Mládí prožil v estenské Ferrarě a po smrti otce v roce 1451 se vrátil do Scandiana, aby dokončil své vzdělání. Zdědil hraběcí titul a stal se dvořanem a také přítelem Ercola d'Este. Jeho strýcem byl literát a významný administrátor rodu Este, Titus Vespasianus Strozzi (1424-1505). Pod vlivem strýce a v prostředí humanistického estenského dvora se stal obdivovatelem antické kultury a literatury. V roce 1469 se osudově zamiloval do Antonie Caprara, která ho inspirovala k milostné lyrice. Jeho nejvýznamnějším dílem je však rytířský dvorský epos Zamilovaný Roland, jehož inovací je smísení karlovské a bretonské látky. Boiardo zemřel roku 1494, aniž by své hlavní dílo dokončil.]

Převzato z: Matteo Maria Boiardo, *Orlando innamorato*, vydal Aldo Scaglione, Turín, UTET, 1984.

Formální charakteristika:

Rozsáhlá epická skladba v královských oktávách (it. ottave reali). Boiardo skládá svůj epos ještě před definitivním ustanovením literární toskánštiny Boccaccia a Petrarkey jako standardu pro italskou literaturu, takže jazyk Innamorata je silně ovlivněn mluvou autorova rodného kraje a ferrarského dvora. To bylo důvodem proč Francesco Berni v letech 1524 až 1531 dílo jazykově přepracoval a přiblížil literární toskánštině. Jeho verze Orlanda innamorata se v 16. a 17. století stala velmi oblíbenou. Naše ukázka však představuje původní Boiardův text, navzdory tomu, že je z textologických důvodů obtížné stanovit jeho originální podobu.

Libro I, canto I

(Angelika na Karlově dvoře vyzývá jeho rytíře ke klání)

9 Erano in corte tutti i paladini
Per onorar quella festa gradita,
E da ogni parte, da tutti i confini
Era in Parigi una gente infinita.
Eranvi ancora molti Saracini,
Perché corte reale era bandita,
Ed era ciascaduno assicurato,

Karel Veliký pořádá v Paříži slavnost a turnaj.

9/ Rytířská epika a próza v 15. a 16. století. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskyh-literatur>>.

Che non sia traditore o rinegato.

10 Per questo era di Spagna molta gente
Venuta quivi con soi baron magni:
Il re Grandonio, faccia di serpente,
E Feraguto da gli occhi griffagni;
Re Balugante, di Carlo parente,
Isolier, Serpentin, che fôr compagni.
Altri vi fôrno assai di grande afare,
Come alla giostra poi ve avro a contare.

Sjíždějí se nejlepší rytíři z celého světa.
Dokonce i ze Španělska...

11 Parigi risuonava de instromenti,
Di trombe, di tamburi e di campane;
Vedeansi i gran destrier con paramenti,
Con foggie disusate, altiere e strane;
E d'oro e zoie tanti adornamenti
Che nol potrian contar le voci umane;
Pero che per gradir lo imperatore
Ciascuno oltra al poter si fece onore.

(...)

20 Quivi si stava con molta allegrezza,
Con parlar basso e bei ragionamenti:
Re Carlo, che si vidde in tanta altezza,
Tanti re, duci e cavallier valenti,
Tutta la gente pagana disprezza,
Come arena del mar denanti a i venti;
Ma nova cosa che ebbe ad apparire,
Fe' lui con gli altri insieme sbigotire.

... a v nejlepším...

21 Pero che in capo della sala bella
Quattro giganti grandissimi e fieri
Intrarno, e lor nel mezo una donzella,
Che era seguita da un sol cavallieri.
Essa sembrava matutina stella
E giglio d'orto e rosa de verzieri:
In somma, a dir di lei la veritate,
Non fu veduta mai tanta beltate.

vejde do síně krásná dívka provázená
rytířem a čtyřmi divokými obry.

Krásná jak úsvit,
jak lilie s růží...

22 Era qui nella sala Galerana,
Ed eravi Alda, la moglie de Orlando,

žádná ze vznešených dam se jí nemůže

Clarice ed Ermelina tanto umana,
Ed altre assai, che nel mio dir non spando,
Bella ciascuna e di virtu fontana.
Dico, bella pareo ciascuna, quando
Non era giunto in sala ancor quel fiore,
Che a l'altre di belta tolse l'onore.

krásou rovnat...

23 Ogni barone e principe cristiano
In quella parte ha rivoltato il viso,
Né rimase a giacere alcun pagano;
Ma ciascun d'essi, de stupor conquiso,
Si fece a la donzella prossimano;
La qual, con vista allegra e con un riso
Da far innamorare un cor di sasso,
Incomincio cosi, parlando basso:

a všichni rytíři jsou její krásou
ohromeni...

24 - Magnanimo signor, le tue virtute
E le prodezze de' toi paladini,
Che sono in terra tanto cognosciute,
Quanto distende il mare e soi confini,
Mi dan speranza che non sian perdute
Le gran fatiche de duo peregrini,
Che son venuti dalla fin del mondo
Per onorare il tuo stato giocondo.

dívka přichází s výzvou...

25 Ed accio ch'io ti faccia manifesta,
Con breve ragionar, quella cagione
Che ce ha condotti alla tua real festa,
Dico che questo e Uberto dal Leone,
Di gentil stirpe nato e d'alta gesta,
Cacciato del suo regno oltra ragione:
Io, che con lui insieme fui cacciata,
Son sua sorella, Angelica nomata.

rytířem je její bratr Uberto dal Leone...

26 Sopra alla Tana ducento giornate,
Dove reggemo il nostro tenitoro,
Ce fôr di te le novelle aportate,
E della giostra e del gran concistoro
Di queste nobil gente qui adunate;
E come né citta, gemme o tesoro
Son premio de virtute, ma si dona
Al vincitor di rose una corona.

27 Per tanto ha il mio fratel deliberato,
Per sua virtute quivi dimostrare,
Dove il fior de' baroni e radunato,
Ad uno ad un per giostra contrastare:
O voglia esser pagano o battizzato,
Fuor de la terra lo venga a trovare,
Nel verde prato alla Fonte del Pino,
Dove se dice al Petron di Merlino.

můj bratr vyzývá všechny rytíře na
souboj na louku u borovice, která se
zve Merlinův kámen [?]

28 Ma fia questo con tal condizione
(Colui l'ascolti che si vòl provare):
Ciascun che sia abattuto de lo arcione,
Non possa in altra forma repugnare,
E senza piu contesa sia pregione;
Ma chi potesse Uberto scavalcare,
Colui guadagni la persona mia:
Esso andara con suoi giganti via. -

však s touto podmínkou... koho bratr
shodí ze sedla, ten bude jeho vězněm,
kdo však jej přemůže, získá mě,
Angeliku...

(...)

Libro I, canto 3

(Angelika se zamiluje do Ranalda)

39 Mosso dal loco, il cavalier gagliardo
Destina quivi alquanto riposare;
E tratto il freno al suo destrier Bagliardo,
Pascendo intorno al prato il lascia andare.
Esso alla ripa senz'altro riguardo
Nella fresca ombra s'ebbe adormentare.
Dorme il barone, e nulla se sentiva;
Ecco ventura che sopra gli ariva.

40 Angelica, dapoi che fu partita
Dalla battaglia orribile ed acerba,
Gionse a quel fiume, e la sete la invita
Di bere alquanto, e dismonta ne l'erba.
Or nova cosa che averite odita!
Ché Amor vòl castigar questa superba.
Veggendo quel baron nei fior disteso,
Fu il cor di lei subitamente acceso.

Ludovico Ariosto: Orlando furioso

(tiskem 1516 až 1532)

[Narozen 1474 v Reggio Emilia. V roce 1500 mu umírá otec a prvorozený Ludovico se musí postarat o své sourozence. Stává se tedy administrátorem a vojákem. Roku 1503 vstupuje do služeb kardinála Hippolita d'Este. V roce 1513 se setkává s Alessandrou Benucciovou, manželkou Tita Strozziho z vedlejší větve bohatých florentských bankéřů, zamiluje se do ní a když Alessandra ovdoví, stává se jeho přítelkyní a později i tajnou manželkou. Tajnou proto, aby si Ludovico mohl zachovat církevní prebendy, které pobíral. V roce 1517 je Hippolito d'Este jmenován budapeštským biskupem a Ludovico, který ho do těchto končin nechce následovat, opouští jeho služby. Stává se služebníkem a dvořanem ferrarského vévody Alfonse I. d'Este a na jeho dvoře pokračuje v literární práci, především upravuje a završuje své pokračování Boiardova eposu o Orlandovi, Zuřivého Rolanda. První dvě jeho vydání z let 1516 a 1521 tihnou k jazyku svých ferrarských a pádských čtenářů a posluchačů, zatímco poslední autorská verze z roku 1532 již sleduje model teprve nedávno definitivně potvrzené literární italštiny.]

Převzato z: Ludovico Ariosto, *Orlando furioso*, 2 sv., vyd. E. Sanguineti, M. Turchi, Milán, Garzanti, 1964.

Formální charakteristika:

Rozsáblá epická skladba v královských oktávách (it. ottave reali). První vydání vyšlo tiskem v roce 1516, druhé rozšířené v roce 1521 a nakonec Ariosto vydal třetí jazykově i obsahově přepracované vydání v roce 1532.

Orlandovo šílenství (zpěv XXIII., oktávy 100–136; zpěv XXIV., oktávy 1–14)

La pazzia di Orlando

123 - 128

Non son, non sono io quel che paio in viso:
quel ch'era Orlando è morto et è sotterra;
la sua donna ingrattissima l'ha ucciso:
sì, mancando di fé, gli ha fatto guerra.
Io son lo spirto suo da lui diviso,
ch'in questo inferno tormentandosi erra,
acciò con l'ombra sia, che sola avanza,
esempio a chi in Amor pone speranza. -

23 - 129

Pel bosco errò tutta la notte il conte;
e allo spuntar de la dd'urna fiamma
lo tornò il suo destin sopra la fonte
dove Medoro insculse l'epigramma.
Veder l'ingiuria sua scritta nel monte
l'accese sì, ch'in lui non restò dramma
che non fosse odio, rabbia, ira e furore;
né più indugiò, che trasse il brando fuore.

Zuřivý Roland

Rolandovo bláznění

To nejsem já, kým se zdám být svou lící,
kdo Roland byl, je mrtev, pod zemí.
Byl zabit paní, krutou nevěrnici,
když uvrhla ho v hrůzu válčení.
Jsem jeho duch, teď v pekle putující,
oddělen od něj, v krutém trápení,
abych byl stínem, tomu pro příklad,
kdo naději svou v Amora by klad.

Celou noc hravě lesem probloudil.
A ve chvíli, kdy denní plamen vzplál,
osud ho zpět nad pramen navrátil,
kde Medor v kámen nápis vytesal.
Vidět svou hanu, již kdos v skálu vryl,
ho rozpálilo, že v něm nezůstal
grán ničeho, jen vztek a hněv a křeč
a neváhal víc, vyťasit svůj meč.

23 - 130

Tagliò lo scritto e 'l sasso, e sin al cielo
a volo alzar fe' le minute schegge.
Infelice quell'antro, et ogni stelo
in cui Medoro e Angelica si legge!
Così restâr quel dì, ch'ombra né gielo
a pastor mai non daran più, né a gregge:
e quella fonte, già si chiara e pura,
da cotanta ira fu poco sicura;

23 - 131

che rami e ceppi e tronchi e sassi e zolle
non cessò di gittar ne le bell'onde,
fin che da sommo ad imo si turbolle
che non furo mai più chiare né monde.
E stanco al fin, e al fin di sudor molle,
poi che la lena vinta non risponde
allo sdegno, al grave odio, all'ardente ira,
cade sul prato, e verso il ciel sospira.

Rozsekal nápis, kámen roztríštěn
na malé střípky, jak mrak k nebi stříká.
Nešťastná sluj, nešťastný každý kmen,
na němž lze číst „Medor a Angelika“.
Ve stín či chlad - tak zničil vše v ten den -
už pastýř s houfcem víc sem neutíká.
I pramen, kdysi čirý tak a čist,
před tímto hněvem byl si málo jist

vždyť větve, klacky, drn a kameny
nepřestal vihat do vln, v čirou krásu,
až od hladiny ke dnu zkaleny
pozbyly pak své čistoty a jasu.
Nakonec znaven, potem zmáčený,
že síla je už chabá, bez ohlasu
na žárlivost planého milovníka,
na louku padne, směrem k nebi vzlyká.